

- Claussen, B. og O.S. Dalgard (2009), «Disability pensioning: The gender divide can be explained by occupation, income, mental distress and health». *Scandinavian Journal of Public Health* 37:590–597.
- Elias, P. (1997), *Occupational classification (ERCO-88): concepts, methods, reliability, validity and cross-national comparability*. Paris: OECD.
- Fylkesnes, K. og O.H. Førde (1992), «Determinants and dimensions involved in self-evaluation of health». *Social Science and Medicine* 35:271–9.
- Fevang, E. og K. Røed (2006), *Veier til uføretrygd i Norge*. Rapport 10/2006. Oslo: Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning.
- Grünfeld, B. og K. Noreik (1991), «Uførepensjon blant innvandrere in Oslo.» *Tidsskrift for Den norske legeforening* 111:1147–50.
- Grünfeld, B. og K. Noreik (1992), «Bruk av trygd blant innvandrere i Oslo.» *Tidsskrift for Den norske legeforening* 112:365–7.
- Mykletun, A., S. Øverland, A.A. Dahl, S. Krokstad, O. Bjerkeset, N. Glozier, L.E. Aarø og M. Prince, (2006), «A population-based cohort study of the effect of common mental disorders on disability awards». *American Journal of Psychiatry* 163:1412–8.
- Österberg, T. og B. Gustafsson (1990), «Disability pension among immigrants in Sweden». *Social Science and Medicine* 63:805–16.
- Quinn, J.F., R.V. Burkhauser og D.A. Myers (1990), «Passing the torch. The influence of economic incentives on work and retirement». Kalamazoo, MI: Upjohn Institute of Employment Research.
- Søgaard, A.J., R. Selmer, E. Bjertness og D. Thelle (2004), «The Oslo Health Study: The impact of self-selection in a large, population-based survey». *International Journal for Equity in Health* 3:3 (<http://equityhelse.com/content/3/1/3>).
- Strand, B.H., O.S. Dalgard, K. Tambs og M. Rognerud (2003), «Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 og MHI-5 (SF-36)». *Nordic Journal of Psychiatry*, 57:113–8.
- Valset, K., S.O. Naper, B. Claussen og O.S. Dalgard (2007), «Does mastering have an effect on disability pensioning independent of health, and may it explain divides of education in the Oslo Health Survey?» *Scandinavian Journal of Public Health* 35:157–63.

Elisabeth Fevang og Knut Røed

Innvandrere og uførepensjon. En kommentar til Claussen, Dalgaard og Brusgaard

I rapporten «Veien til uføretrygd» fra 2006 (Fevang og Røed, 2006), viste vi at innvandrere fra en del ikke-vestlige land har svært høy risiko for å bli uføretrygdet i Norge, sammenlignet med etniske nordmenn med samme alder og utdanningsbakgrunn. Utgangspunktet for vår analyse var *hele gruppen sysselsatte i 1992* (basert på administrative registerdata), og vi undersøkte tilstrømning til uføretrygd fram til 2003. I alt ble 11,8 prosent av de norske arbeidstakerne (per 1992) uføre i denne perioden. Blant arbeidstakerne fra Nord-Afrika ble 28,0 prosent uføre, og blant arbeidstakere fra Asia (unntatt Sørøst-Asia) ble 19,6 prosent uføre. For disse to gruppene fant vi altså en overhyppighet på henholdsvis 16,2 og 7,8 prosentpoeng. Når vi kontrollerte for individuelle kjennetegn – slik som kjønn, alder, familiesituasjon, utdanningslengde, og utdanningstype, økte den anslåtte overhyppigheten til hele 35 prosentpoeng for personer fra Nord-Afrika og til 20,7 prosentpoeng for personer fra Asia.

Claussen, Dalgard og Bruusgaard presenterer i dette nummer av *Søkelys på arbeidslivet* en studie der registeropplysninger om uføretrygd er koblet sammen med egenrapporterte opplysninger om helse og arbeidsforhold fra Helseundersøkelsen i Oslo 2000-2001 (HUBRO). Den nye studien bekrefter overhyppighet av uføretrygd i den del innvandrergupper. Men når det i en statistisk analyse kontrolleres for selvrapporterte opplysninger om arbeidsforhold og helse *forsvinner forskjellen mellom nordmenn og innvandrere fullstendig*. Forfatterne konkluderer med at overhyppigheten av uføretrygd blant ikke-vestlige innvandrere skyldes at de i stor grad er ufaglærte og får dårlig betalte jobber, og at etniske nordmenn i samme type jobber antakelig får «ofte uførepensjon enn innvandrere».

Vi er enige i at uobserverte forskjeller i jobbkvalitet kan være en av flere forklaringer på overhyppigheten av uføretrygd i enkelte innvandrergupper. Vi mener likevel at det materialet Claussen, Dalgard og Bruusgaard ikke gir holdepunkter for å trekke de konklusjonene forfatterne faktisk trekker. Til det er simpelthen datagrunnlaget for tynt.

Studien til Claussen, Dalgard og Bruusgaard bygger på en utvalgsundersøkelse i Oslo i 2000-2001. I utgangspunktet omfattet studien bortimot 20 000 personer som ikke allerede var uføre på intervjuetidspunktet. Men på grunn av frafall og manglende svar på enkeltspørsmål er det bare noe over en tredel av observasjonene som faktisk benyttes i analysen. I innvandrerguppen er frafallet enda større. Frafallet som skyldes manglende svar på enkeltspørsmål (dvs. overgangen fra de 9 195 observasjonene beskrevet i Tabellene I og II til de 6 547 observasjonene som faktisk benyttes i selve analysen) er så vidt vi kan se heller ikke beskrevet i artikkelen.

Frafall i denne størrelsesorden reiser naturligvis alvorlige spørsmål om resultatenes validitet.

Claussen, Dalgard og Bruusgaard analyserer tilstrømningen til uføretrygd i perioden fra 2001 til 2004. I utgangspunktet finner de en betydelig overhyppighet blant ikke-vestlige innvandrere. Denne forsvinner imidlertid tilsynelatende helt når de kontrollerer for tre selvrapporterte jobbkjennetegn, knyttet til *jobbkontroll*, *skiftarbeid*, og *arbeidsbelastning*. Det som gjør disse kontrollene problematiske er at mange av intervjuobjektene ikke er sysselsatt i det hele tatt på intervjutidspunktet (vi kan ikke se at forfatterne forteller oss hvor mange dette gjelder). Disse blir så vidt vi forstår bedt om å svare retrospektivt, dvs. beskrive den siste jobben de hadde. Veien til uføretrygd i Norge er som kjent ganske lang og tornefull. Det betyr at en stor andel av dem som ble uføretrygdet i utfallsperioden 2001–2004 sannsynligvis allerede på intervjutidspunktet var godt inne i det stønadsforløpet som senere ledet til uføretrygd. I Fevang og Røed (2006) viser vi for eksempel at nye uføre i 2002 i gjennomsnitt hadde bak seg i alt nesten *fire år* med midlertidige stønader *før uføretrygden ble innvilget*. Det er vanskelig å tro at ikke svarene som gis på spørsmål om tidligere jobb og arbeidsforhold kan bli påvirket av slike prosesser, og at man dermed kan komme i skade for å fange opp en slags omvendt kausalitet. Tilsvarende vil naturligvis gjelde selvrapporterte opplysninger om helsetilstand. Det er også verd å merke seg at det er stor statistisk usikkerhet knyttet til resultatene som presenteres. For eksempel viser Modell 4 i Tabell III at når man kontrollerer for alt som har med jobben å gjøre (men ikke selvrapportert helse) vil den såkalte oddsraten for uføretrygd for en innvanderer være et sted mellom 54 prosent lavere og 67 prosent høyere for ikke-vestlig innvandrere (95 prosent konfidensintervall).

Vår egen studie fra 2006 omfattet i alt 823 894 sysselsatte (i mai 1992), hvorav 96 838 ble uføre (innen 2003). I denne studien var altså *alle* sysselsatt i utgangspunktet, og vi hadde en utfallsperiode på i alt 11 år. Siden studien bygget på registerdata var det *ikke noe frafall*, annet enn ved migrasjon og død. Det er riktig at registerdataene ikke gir gode opplysninger om jobbers kvalitet, og vi er enige i at utvalgsundersøkelser kan tilføre viktig kunnskap på dette området. Vi vil likevel framheve at det også i vår analyse benyttes mange indikatorer for hva slags jobber folk egentlig hadde. Vi benytter for eksempel i alt 33 såkalte indikatorvariabler (dummy-variabler) for å beskrive utdanningens lengde og type/retning. Vi benytter også indikatorvariabler for å fange opp antallet år man har vært i arbeidslivet og om man utsettes for nedbemanning. Vi har vanskelig for å tro at dette alt i alt gir noe dårligere bilde av jobbsituasjonen enn de selvrapporterte opplysningene som benyttes av Claussen, Dalgard og Bruusgaard. I en studie av arbeidsmigranternes langsiktige tilpasning i det norske arbeidsmarkedet (Bratsberg, Raaum, og Røed, 2008) har mer omfattende opplysninger om innvanderes og nordmenns jobber blitt identifisert med basis i Folke- og bolig tellingen 1980. Studien viser ganske riktig at karakteristika ved jobbene kan forklare noe av forskjellen i overhyppighet blant ikke-vestlige innvandrere og nordmenn, men langt fra hele.

Referanser:

- Fevang, E. og Røed, K. (2006) *Veien til uføretrygd i Norge*. Rapport 10/2006. Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning. (www.frisch.uio.no/pdf/rapp06_10.pdf)
- Bratsberg, B., O. Raaum, og K. Røed (2008) «When minority Labor Migrants Meet the Welfare State.» *CReAM Discussion Paper No 17/08* (www.econ.ucl.ac.uk/cream/pages/CDP/CDP_17_08.pdf)